

A 2002. június 17. és július 31. között végzett ásatás érintette a peristylumos udvar teljes belső területét és az Oktogon É-i háromnyílású fűtőhelyiségét.

Ezen a területen 1972–1976 között már voltak ásatások a Savaria Múzeum részéről, ezért az udvar nagy részében már feltárt jelenségeket érintettünk. A talaj felső 60–100 cm-e a legtöbb árokban bolygatott volt, de a római és középkori rétegsorokat az itt végzett ásatások dokumentációjában nyomon lehet követni. Kivételt jelent az udvar ÉNy-i sarka, amelyről Járdányi-Paulovics István és Géfin Gyula 1938–1944 közötti ásatásából metszetrajzok nem állnak rendelkezésünkre.

A peristylumos udvart és az épületek falait a korábbi helyiségek elplanírozott terrazzopadlójára vagy a visszabontott hypocaustum-rendszer terrazzo-alapjára építették. A palota építése előtti periódusból előkerült padló részletek azonban nem alkalmasak a helyiségek pontos méreteinek és feladatainak megállapítására. Az udvar Ny-i oldalán egy fűtőhelyiség és fűtőcsatornák nyomait találtuk meg. Az Oktogon Ny-i melléképületének D-i és Ny-i oldalán egyaránt megtaláltuk a Kr. u. 2. századi római út néhány bazaltkővét, amelyek beleesnek a város egyik É-D-i irányú útjának vonalába.

A feltárás során több falfestménytöredék került elő, ilyeneket már a korábbi feltárások is érintettek. A legnagyobb összefüggő felületek a mozaikos helyiség külső falain mutatkoznak, állapotuk rohamosan romlik, sürgősen rögzítésre és restaurálásra szorulnak.

A mozaikos helyiség K-i oldalán az Oktogon É-i háromnyílású fűtőhelyiségében előkerült egy épített téglasír, benne melléklet nélküli csecsemőcsontváz. A téglasírt a fűtőhelyiség elegyengetett hamujába vágták, alapja egy korábbi terrazzopadló planírozásán nyugodott. A temetés ideje a fűtés befejezése, a palota elhagyása után a Kr. u. 4. század végére–5. század elejére tehető.

Az ásatás idején több száz darab kerámiából, csontból, téglatöredékből, terra sigillatából és mozaikszemből álló leletanyag került a felszínre.

Munkatársak: Thury László (ÁMRK), Kiss Péter régészek, Kiss Ernő Csaba, Edőcs Judit, Sárvári Katalin restaurátorok, Bek Tamás, Mayer Adél, Bolla Zoltán, Hufnágel Szabolcs régésztechnikusok, Derdák Ferenc geodéta (Savaria Múzeum), Szigeti Lajos mérnök (Vasiterv).

SZENTLÉLEKY TIHAMÉR

289. Szombathely, Kálvária utca 63.

(Vas megye) LT

2002. október 28. és november 29. között a telken beruházást megelőző régészeti feltárást végeztünk.

Ennek során egy késő kelta kori cölöpszerkezetes lakóház került elő. A ház egyrészt szerkezetével, másrészt méretével tér el a Kárpát-medencében eddig ismert háztól: a 12×4 m-es alapterület kifejezetten nagy-

nak számít; hasonlóakat elsősorban az Alpoktól Ny-ra tártak fel.

Az előkerült lelet jelentőségét fokozza, hogy eddigi ismereteink szerint Szombathely területe a római kori Savaria alapítását közvetlenül megelőzően nem volt lakott. Az újonnan feltárt leletek fényében ezt a tézist újra kellene gondolni.

KISS PÉTER

290. Szombathely, Károlyi Gáspár tér

(Vas megye) Rő

2002. október 18-án lakossági bejelentés nyomán helyszíni szemlét tartottunk a református templom előtti telken (hrsz. 5677), ellenőriztük a templom előtt folyó földmunkákat. A templom előtti park szélével párhuzamosan munkaárok húzódott. Megállapítottuk, hogy a szennyvízcsatorna rekonstrukciójakor a munkaárok római épületmaradványt érintett, mivel a kiszórt földből néhány római cserepet gyűjtöttünk.

A munka ellenőrzését 21-én folytattuk. A nagyjából ÉK–DNy irányú csatornaárok kitisztítása után a metszetben látható kb. 50–60 cm vastag tömény törmelék-réteg alatt roncsolt (visszabontott?) római épületfal mutatkozott. Mivel a fal az É-i metszetfalban nem folytatódott, feltehetően falsarkot érintett a bolygatás.

SOSZTARITS OTTÓ

291. Szombathely, Minerva lakópark

(Vas megye) R, B, Rő

A korábbi évek feltárásai után 2002-ben is folytattuk a terület áruházipítést megelőző régészeti feltárást. Február 13. és március 9. között a beépítésre kerülő terület útjainak nyomvonalát kutattuk meg.

Összesen 101 objektumot (gödröt, oszlophelyet, házat és körárkot) tártunk fel. A települések hulladékgyűjtő-reiben esetenként sok kerámia, igen kevés állatcsont volt. A 74. objektum egy hamuzógödör volt, az 1., 27., 78. objektumok egy-egy rézkori körárok szakaszai, bennük több-kevesebb kerámia és kovaszilánk.

Jól lehatárolhatóvá vált a – ritkás, erősen szórt szerkezetű – Lengyel 3. telep É-i és K-i irányú kiterjedése. (Ny-i és D-i irányú kiterjedését a Metró és a Peugeot feltárásokból már ismertük, kb. 8–10 ha-os késő lengyelei települést ismertünk/ismerhettünk meg.) Egy késő római objektum-komplexum (oszlopszerkezetes-alapárkos ház) került elő újdonságként. E korszakból érdekesebb egy fenékbélyeges („M”) fazék. E korszakból – ez ideig – egymástól kb. 500 m-re találtunk egy-egy objektumsűrűsödést.

Júniusban néhány nap alatt elvégeztük a Metrótól ÉNy-ra megépítendő Motel területének (hrsz. 15.824) feltárást. Csak két objektumot találtunk, ezek nagyméretű, de sekély gödrök voltak, csupán az egyikben volt nagyobb mennyiségű lelet (kerámia, csont). Talán a korra bronzkorra keltezhető.

Július 1. és augusztus 2. között az eddigi kutatások topográfiai eredményei alapján csak azon utcák teleksorainak beépítésre kerülő házhelyeit tártuk fel, ahol jelenségeket reméltünk. Ez eredményre is vezetett. Egyrészt bizonyossá vált, hogy a Lengyel 3. telep – addig csak sejtett K-i vége – igazolható, másrészt újabb kora rézkori alaparkos ház részletét (felét), kemencét, több körárkot (kettőset is), gödröt és oszlophelyet tártunk fel, valamint egy 3–4 éves gyermek temetkezését is megtaláltuk. Természetesen a késő római telepjelenségek folytatását is megtaláltuk.

A feltárás ezen szakaszában vendégeink voltak a bochumi egyetem őskoros hallgatói Svend Hansen prof. vezetésével.

Munkatársak: Tóth Gábor antropológus (BDF), Pap Ildikó Katalin régész, Kiss Gábor, Nagy Ágnes, Nagy Marcella, Vámos Gábor, Geider Péter régésztechnikusok.

ILON GÁBOR

292. Szögliget, Hosszú-tető

(Borsod-Abaúj-Zemplén megye) B

A barlangban két éve megindult feltárási munkákat ebben az évben is a Magyar Nemzeti Múzeum finanszírozásában a Nitrai Régészeti Intézettel közösen végeztük. Az ásatás állandó konzulense, társvezetője dr. Václav Furmanek.

A 2002. szeptember 1–13. között zajlott feltárás fő célja a már ismert késő bronzkori kincslelet pozíciójának tisztázása, a barlangfolyosó további feltárása volt. Az eddigi évekkal ellentétben sikerült biztos régészeti réteget találnunk, amely már bolygatatlan. A kísérő kerámialeletek a Kyjatice kultúrába tartozónak határozhatók meg. A kincslelet további darabja is előkerült az említett szintből.

REZI KATÓ GÁBOR

293. Szurdokpüspöki, TSz-major

(Nógrád megye) R, B, V

2002 szeptemberében gázbekötést megelőző feltárást végeztünk a TSz-major területén. Itt egy 30 m hosszú, 1 m széles árkot nyitottunk. A felső 30–40 cm ráhordott törmelékes föld alatti rétegekből késő bronzkori–kora vaskori és késő rézkori cserepek kerültek elő nem túl intenzíven. Az árok közepén, a mai felszíntől 1 m mélyen találtunk egy késő bronzkori–kora vaskori szórt hamvas sírt, melyben mellékletként két csupor és egy behúzott peremű tál feküdt, szájukkal lefelé. A tálon egy dörzskövet is találtunk. A sírgödörben néhány ökölnyi kavics is feküdt. A sírtól nem messze találtunk még egy cölöplyukat, melyet ugyanerre a korszakra kelteztünk. Az árok É-i végében egy kb. 30 cm magas kőfalvéget találtunk, mely 40 cm hosszan nyúlt be az árokba. A kövek között semmilyen kötőanyag nem volt, alapozási árka is 30 cm mély volt. Feltehetőleg késő rézkori.

BÁCSMEGI GÁBOR

294. Szűr, Cserhát

(Baranya megye) U, B

2002. március 25. és április 22. között a Janus Pannonius Múzeum Régészeti osztálya munkatársai terepbejárást végeztek a tervezett M6-56 gyorsforgalmi út Baranya megyei szakaszán.

A 23043. pontnál a domb É-i oldalán jól bejárható búzavetésben találtuk a 63. sz. lelőhelyet. A 100×100 m kiterjedésű területen településre utaló szórvány őskori leleteket gyűjtöttünk.

A 23049. pontnál nyugatra hajló domboldalon, szórvány neolitikus és bronzkori leletekkel jelzett telepet regisztráltunk. A 64. sz. lelőhely kiterjedése 100×100 m.

Munkatársak: Nagy Erzsébet, Gábor Olivér régészek, Krasznai Péter ásatási technikus, Tari Józsefné gyűjteménykezelő.

KÁRPÁTI GÁBOR

295. Tabajd

(Fejér megye) Á

Tabajd polgármestere, dr. Temesszentandrás György közvetítésével egy apró aranyozott bronztárgyat adtak át a Szent István Király Múzeumnak.

A 6 cm magas, kicsiny figura a magyarországi emléksanyagban leggyakoribb, famagra applikált rézlemezekkel borított és mellékalakokkal díszített körmeneti keresztből származik, egy szent alakját ábrázolja, amelyet a kereszt előoldalára erősítettek, amint a test tengelyén látható két lyuk ezt bizonyítja. A test vastag, domború lemez, a tömör öntésű fejlet lemezből készült dicsfény övezi, amelyet apró nittel erősítettek a koponyához. Szemeit apró zománc tölti ki. Testét bő ujjú, világoskék zománccal díszített ruha borítja. Jobb kezét melle elé emeli. A kereskedelmi célra, Limoges-ban készített hasonló keresztet a 13. század közepén a tatárjárást követően kerültek Magyarországra. Fejér megyéből kettőt ismerünk, egyik Menyőd-pusztáról került a Szent István Király Múzeum gyűjteményébe, a másik Székesfehérvárról, a bazilika környékéről gazdagította a Magyar Nemzeti Múzeum kincseit.

CSERMÉNYI VAJK

296. Tamási, Újvárhegy

(Tolna megye) Ø

1960-ban Tamási-Újvárhegyen, közelebbről ismeretlen helyen, szőlőtelepítéskor mintegy 20 honfoglalás kori sírt tettek tönkre. A helybeliek között végzett kérdezősködés révén kiderült, hogy a temető Ősi Varga János tanító szőlőjében feküdt. 2002. december 1-jén végzett terepbejáráson a területet É-ről megkerülő löszméllyút D-i falában, a mai felszín alatt kb. fél méterrel egy Ny–K irányú csontváz maradványait figyeltem meg; a felsőtest bal felét az út elpusztította. Sem a szőlőtől K-re fekvő szántóföldön, sem a löszméllyút falában nem találtunk további sírokra utaló nyomot.

K. NÉMETH ANDRÁS